

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ҚИШЛОҚ
ВА СУВ ХЎЖАЛИГИ ВАЗИРЛИГИ

САМАРҚАНД ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИК ИНСТИТУТИ

ИЛМ САРИ ИЛК ҚАДАМ

Ёш олимлар, магистрантлар ва иқтидорли талабаларнинг
“2014 йил – Соғлом бола йили”га бағишланган илмий
конференцияси материаллари

ТЎПЛАМИ

I-қисм

Самарқанд - 2014

Мис одам ва хайвонларнинг туқималар орқали нефас олиншига ва кон хосил бўлишига таъсир этади.

Мис бирикмаси бир қанча касалликларни, шу жумладан кон касаллиги даволовчи восита сифатида бизга маълум.

Сил касали билан олтириган беморни мисни органик бирикмалари билан даволаш ижобий натижа бериши кўп текширишлар орқали аниқланди.

Бирок одам ва хайвон организмларида қатор жараёнларнинг нормал бориши учун мис бирикмаларининг зарурлиги туғрисида таъриф эканмики, бу микроэлемент концентративининг захарли таъсир этилишини унутмаслик керак. Масалан, мисдан касалган ишда узоқ вақт туриб қолиб, ачтан озуқа захарли бўлади.

Микроэлементлар мезенцима, вестеринария, чорвачилик ва бошқа кўп соҳаларда кент қўлланилади.

Одам, хайвон, ўсимлик ҳамма тирик организмларнинг ўзига хос "истаги" бор ҳар қайси организм, алоҳида муносабатда бўлиши ҳеч бўлмаганда алоҳида озикланши шартининг ариқилишига мувофиқ.

КОРАМОЛЛАРДА ПАЙ ВА ПАЙ ҚИЛЛАРИНИНГ ЯЛДИГЛАНИШИ

М.Якубов – магистрант, Ш.Ғабасова – ассистент, Х.Б.Нисозов – доцент

Дунё мамлакатларида чорвачилик маҳсулотларининг асосий салмоқини қорамолчиликдан олинганлиги маъмулотлар таъкид этилади. Қорамолчиликни ривожлантиришда дунё миқёсида озик-овқат ҳафсизлигини таъминлашнинг асосий йўли бу муаммони ечиш эса соҳани тубдан ислоҳ қилиш, хайвонларни сажлаш ва озиклантиришнинг янги истиқболли технологияларини яратилиши тақозо қилади. Шунинг алоҳида таъкидлаш жоизки, ушбу муаммони ечиш минтақамизда экологикнинг илдан чиқиб ва унинг салбий оқибатлари, айниқса ўрта Осиё минтақасида суя танқислиги қорамолларда оқиб бориладиган селекция ишларининг таъб даражасида эмаслиги ушбу муаммони ечимизда қатъи таъкид бўлиб келмоқда.

Охириги йилларда қорамолчиликнинг илғимсиз ривожлантирилиши учун ҳориждан тўғш ва суя йўналишига илғимсизлиги маъмулотлар хайвон зотларининг олиб келиш орқали бу муаммони ечишга ҳаракат қилинмоқда. Шунинг алоҳида таъкидлаш жоизки, ҳориждан олиб келинган юқори маҳсулдор хайвонлар бизнинг нуқсизлаш экстремал шартларда қийин адолатлаштириш, уларнинг имкониятларини таъминлашга сабаб бўлмоқда ва улар организмизда юқумли ва юқумсиз касалликларини келтириб чиқармоқда, бу эса янги илғимсизлиги зарар етказиб, бу хўжалиқларни қасда бўлишига олиб келмоқда. Бу ҳолатнинг асосий натижа хайвонлар нуқсизлиги шартларда сажлаш ва рашон тарбияда озик бирлиги миқдорининг ва макро-микро элементларини еттимаслиги натижасида улар организмизда модала алмашинувиши чуқур бўлиши ва уларни асортларни ётади. (Давлатов Н.Ш., ва бошқ., 1998; Нисозов Х. ва бошқ., 2012; Авилов О., ва бошқ., 2013; Хатамов Г.Т. ва бошқ., 2013).

Маълумки, янги ташкил қилинган фермер ва чорвачиликка илғимсизлашган қорамолчилик хўжалиқларининг зоотехник илғимсизлиги ва вестеринария санитария меърипларига тўла жавоб беришнинг айниқса моҳоналардан турли қонсуруқлидаги тўшма ва тўшмавларнинг силлиги, нотеки ва айниқса қаттиқ таъсир ёки ёсон бўлиши уларнинг статик ва динамик тизимларида турли патологик жараёнларни келтиб чиқишига сабаб бўлади.

Маълумки, чорвачиликни ривожлантириш, жумладан қишлоқ хўжалик илғимсизлигини амалга оширишда, шахсий фермер, деҳқон хўжалиқларидаги қорамолларда ушбу йўналишга пай ва оёқ бўлмағларнинг илғимсиз қисмлари суруқлиги асосий ялдинлаштириш асосий тўқималардан бири бўлиб келмоқда. Ушбу муаммони ҳар томонлама ва чуқурроқ

ўрналиш шунинг кўрсаткичи, хайвонларда ушбу йўналиш касалликларининг 40% дан кўпроғи юқумсиз касалликларга тўғш келтириб, бу патологик асосий салмоқини шикастланишлар таъкид қилади. Ушбу касалликлар ичидан пай ва пай қиллари касалликларини аниқлашнинг замонавий усулларини ишлаб чиқиш, даволашнинг новитаниш, самарали усулларини яратилиш ва айниқса касалликларни даволаш ва олдинги олдинги раёсонда ушбу йўналиш ишлаб чиқиш ўз ечимини қўлга олиш муаммолардан бири ҳисобланади, уни ечиш эса қатъи амалли аҳамият касб этилади.

Давлатов Н.Ш. ва бошқалар (1998) маълумотлари бўйича от ва қорамоллар оёқ касалликларига мойил бўлиб, ушбу касалликлар узоқ вақт хайвонни эксплуатациядан чиқарилади ва албатта қатъи илғимсизлиги зарар келтирилади.

Шакилов К.И. (1986) бўйича хайвонларда юқумсиз касалликлар 90-95 % ни таъкид қилиб, шунлардан оёқларнинг хируртик касалликларини 14-17 % ни таъкид қилади. Оёқ касалликларни орасида энг кўп ушбу йўналиш пай-бўғлам апарати ва айниқса пай ва пай қилин касалликларни ҳисобланади.

Олимов Б.М. бўйича бармоқни буқувчи чуқур пайининг йиртиллиги 18,69 % ва 14,9 % бармоқни ёзувчи ноза пайи ушбу йўналиш, суякларро учинчи муқула ушбу йўналиш 11,21 %, бармоқни ёзувчи умумий пайи ушбу йўналиш 3,7 % ҳолларда қўзғатилади. Бармоқнинг буқувчи пайи тендингити 18 %, ёзувчи пайини тендингити эса 9 % ни таъкид қилади. Тендингит ва тендовитингитларни тўғш даволаш ва олдинги олдинги учун уларни чақирган сабаблар, патогенсиз ва симптоматиклигини аниқлаш вестеринария нутақасидаги олдинги қатъи муаммо бўлиб қолмоқда.

Хайвонларни айрим хўжаликда нотўғш сажлаш шартларни сезинган шикастланишларга олиб келиди. Айни пайда шикастланишга олиб келувчи ва пайлар патологиклиги ривожлантирувчи асосий сабабларни тушунтириш нотўғш қирқиб, хайвонларни қаттиқ подларда сажлаш, уларни нотўғш транспортровка ва эксплуатация қилиш ҳақида старин даражада озиклантириш асосан қорамолларнинг оёқларида тендингит, тендовитингит, пододерматит, бармоқлар яраси, артрит ва артрозларни чақирди, шунинг учун ҳам айни пайда чорвачилик самаралорининг оширувчи ва қорамолларнинг юқори маҳсулдорлигини таъминловчи касалликларини олдинги олдинги ва даволаш чора тадбирларини ишлаб чиқиш муҳим амалли аҳамият касб этилади.

Кейинги текширишлар натижасида шикастларда пай касалликларини келтириб чиқарувчи асосий экотен оқил турли хилдаги механик шикаст натижасида қўшмоқ туқималарнинг жароҳатланиши бўлиб, кейинчалик жароҳатга патоген микрофлоранинг тушуши ва патологик жараённинг ривожланиши аниқланди. Бунга хайвонларни қисилтиш, пол контрукцияси, зоотехник меърипларнинг бузилиши, раёсоннинг организм ҳаёти учун зарур бўлган компонентлар асосида туқимаслиги оқибатида организмнинг инфекцияга резистентлиги пасайган ва касаллик келтиб чиққан. Касалланган хайвонлар қони текширишда улар қонда оксиген, фосфор ва кальций миқдори анча қаматиллиги аниқланди, бунга тўғш хайвонларнинг турли хил касалликларга нисбатан қўшмоқлиги пасайган, бунга тўғш ўтказувчанлигининг ошиши ва энзимсиз қавати юқоқлаштирилиши сабаб бўлади.

Вилоятимиз қорамолчилик фермер хўжалиқлари шартларда пай ялдинлаштириш келтириб чиқарувчи асосий омиллардан яна бири пахтани қайта ишлаш натижасида олдиндаги озиклар тарқибиллиги раёсонда бўлиб, у организмизда токсик-аллерик ҳолатни юзата келтирилади, натижада модалар алмашинуви жараёнини бузилишига, имунобиологик ҳуусуларини пасайишига, оқибатда пай ва пай қилин парда ва унинг атрофилари туқималаридан қўшмоқ шикастланишлар ҳам ялдинлаштириш жараёнларининг ривожланишига сабаб бўлади.

Хулоса, чорвачиликка илғимсизлашган фермер хўжалиқларида қорамоллар пай ва пай қилин касалликларни турли хилдаги механик урилтишлар, модаларда ушбу зоотехник қонларнинг бузилиши, озик раёсонда пахтани қайта ишлаш ва ушбу олдиндаги озиклар тарқибиллиги раёсонда организмизда токсик-аллерик ҳолатни юзата келтирилади, натижада модалар алмашинуви жараёнини бузилишига, имунобиологик ҳуусуларини пасайишига, оқибатда пай ва пай қилин парда ва унинг атрофилари туқималаридан қўшмоқ шикастланишлар ҳам ялдинлаштириш жараёнларининг ривожланишига сабаб бўлади.